

TARJIMADA KO'RINMASLIK SHAKILLARI: MATN TUZILISHINING ROLI

Maxmudov Xudoyshukur Alisherovich

Ma'mun Universiteti Filologiya fakulteti

Roman German filologiyasi kafedrası,

ingliz tili o'qituvchisi, Xiva , O'zbekiston

Annotatsiya. Yaxshi tarjima qilish uchun tarjimon tomonidan manba va maqsadli tillar, shuningdek, mavzu bilan tanishish yetarli, deb hisoblashadi. Biroq, matn tahlili sohasidagi topilmalar tufayli, matn tuzilishining tarjimadagi roli hozirda hal qiluvchi ko'rinadi. Shu sababli, ushbu maqola tarjimaning har xil turlariga kirish, so'ngra matn tahliliga oid ba'zi tarixiy sharhlar bilan tavsiflanadi va keyin matn tahliliga turli yondashuvlarni tavsiflaydi. Masalan, ingliz va fors tillaridagi gazeta tahririyatlarining ritorik tuzilishining matn tahlili va uning ushbu o'ziga xos janr tarjimasiga qo'shgan hissasi muhokama qilinadi. Ta'kidlanishicha , bu ikki tildagi gazeta tahririyatlari uch tomonlama tuzilishga amal qiladi, jumladan, "Etakchi", "Kuzatish" va "Baholash" bu o'ziga xos janrni ikki til o'rtasida tarjima qilish mumkin va aniqroq. Maqola matn tahlili yanada aniqroq va kommunikativ tarjimalarga hissa qo'shishi va olib kelishi mumkinligi haqidagi fikr bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: kontseptual tarjima, Konnor, leksika va sintaksis nuqtai nazari.

Абстрактный. Считается, что для хорошего перевода переводчику достаточно знания исходного и целевого языков, а также темы. Однако благодаря открытиям в области анализа текста роль структуры текста в интерпретации теперь представляется решающей. Поэтому в этой статье будут представлены различные типы интерпретации, за которыми последуют

некоторые теоретические комментарии по текстовому анализу, а затем будут описаны различные подходы к текстовому анализу. Например, обсуждается текстуальный анализ риторической структуры газетных редакций на английском языке и «Для» и ее вклад в перевод этого жанра. Отмечается, что редакционные статьи этих двуязычных газет имеют двустороннюю структуру, включая «Лидер», «Кузатиш» и «Оценку», которые могут быть переведены между двумя языками. Статья завершается идеей о том, что текстовый анализ может способствовать и привести к более точным и коммуникативным интерпретациям.

Ключевые слова: концептуальный перевод, Коннор, лексическая и синтаксическая точки зрения.

Abstract. For a good translation, it is believed that familiarity with the source and target languages, as well as with the topic, is sufficient for the translator. However, thanks to the findings in the field of text analysis, the role of text structure in translation now appears to be crucial. Therefore, this article will provide an introduction to the different types of translation, followed by some historical commentary on textual analysis, and then describe different approaches to textual analysis. For example, a textual analysis of the rhetorical structure of English and Persian newspaper editorials and its contribution to the translation of this specific genre is discussed. It is noted that these bilingual newspaper editorials follow a tripartite structure, including "Leader", "Observation" and "Assessment", which makes this unique genre more translatable and more accurate between the two languages. The article concludes with the idea that textual analysis can contribute to and lead to more accurate and communicative translations.

Keywords: conceptual translation, Connor, lexical and syntactic perspective.

Kirish va dolzarbligi. An'anaviy ravishda tarjimonlar uchta talabga javob berishi kerak, xususan : 1) manba tilini bilish, 2) maqsadli tilni bilish va 3) o'z ishini muvaffaqiyatli bajarish uchun mavzu bilan tanishish. Ushbu asosga asoslanib, tarjimon manba tildagi (SL) shakllar ortidagi ma'noni topadi va TL shakllari va tuzilmalaridan foydalangan holda maqsad tilda (TL) bir xil ma'noni yaratish uchun qo'lidan kelganini qiladi. Tabiiyki, shakl va kodni o'zgartiradigan narsa va o'zgarishsiz qolishi kerak bo'lgan narsa ma'no va xabardir (Larson, 1984).

Shuning uchun tarjimaning eng keng tarqalgan ta'rifini, ya'ni maqsadli tilda SLdagi til birligi uchun eng yaqin ekvivalentni tanlashni ajratib ko'rsatish mumkin. Tarjima qilinadigan til birligini so'z, jumla yoki umumiy tushuncha darajasida ko'rib chiqishimizga qarab , tarjima mutaxassislari tarjimaning uchta yondashuvini tan oldilar:

- so'z darajasida tarjima (so'z so'z tarjimasi)
- jumla darajasida tarjima va
- kontseptual tarjima

Birinchi yondashuvda SLdagi har bir so'z uchun TLda ekvivalent so'z tanlanadi. Ushbu turdagi tarjima, ayniqsa, Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Ta'lim vazirligi, Deep Struktura va boshqalar kabi iboralar va tegishli nomlarni tarjima qilishda samarali. Biroq, manba va o'rganuvchi tillar sintaksisidagi farqlar tufayli gap darajasida muammoli. Ushbu yondashuvning mahsuli sifatida tarjima qilingan matnlar odatda tushunarli yoki kommunikativ emas va o'quvchilar matnni sekin va noqulay tarzda o'zlashtiradilar.

Gap darajasida tarjima qilishda so'zma-so'z tarjimasi muammosi va shuning uchun ravshanlik yo'qligi alohida so'zlarning ma'nosini saqlab qolgan holda TLdagi

grammatik qoidalar va so‘z tartibiga rioya qilish orqali hal qilinadi. Shunday qilib , "Men suzishni yaxshi ko'raman", "Menimcha, u aqli", "Biz hammamiz charchadik" kabi jummalarni o'sha tilning grammatik qoidalariga ko'ra osongina tarjima qilish mumkin. Shunday qilib, jumlar darajasidagi tarjimini so'z darajasidagi tarjima bilan bir xil deb hisoblash mumkin, faqat grammatik qoidalar va TLdagi so'z tartibiga rioya qilinadi. Ushbu yondashuv asosida yaratilgan matnlar so'zma-so'z tarjimasiga qaraganda yaxshiroq muloqot qiladi.

Kontseptual tarjimada tarjima birligi so‘z ham emas, gap ham emas; aksincha, bu tushunchadir. Eng yaxshi misol - quyidagi kabi idioma va maqollarning tarjimasini.

"U menga yomon qaradi"

"Nyukaslga ko'mir tashish"

"Rimliklarning Rimda qilgani kabi "U chelakni tepdi"
qiling"

Bunday idioma va maqollarni so‘zma-so‘z tarjima qilib bo‘lmaydi ; Aksincha, ular bir xil ma'noni etkazish va o'quvchilarga bir xil ta'sir ko'rsatish uchun TLdagi ekvivalent tushunchalarga tarjima qilinishi kerak.

So‘zma-so‘z, gapdan gapga, konseptual tarjimalardan tashqari, boshqa olimlar tarjimaning boshqa yondashuv va usullarini ham taklif qilganlar. Masalan, Nyumark (1988) tarjimaga kommunikativ va semantik yondashuvlarni taklif qilgan. Ta'rifga ko'ra, kommunikativ tarjima o'z o'quvchilariga manba tilini o'qiydiganlarga imkon qadar yaqinroq ta'sir ko'rsatishga harakat qiladi. Semantik tarjima esa, TL ning semantik va sintaktik tuzilmalari imkoni boricha, asliyatning aynan kontekstual ma'nosini to'g'ri ko'rsatishga harakat qiladi. Semantik tarjima aniq, lekin yaxshi muloqot qilmasligi mumkin; kommunikativ tarjima yaxshi muloqot qiladi, lekin unchalik aniq bo'lmasligi mumkin.

Tarjima mutaxassislari shug'ullangan yana bir jihati tarjima jarayonlaridir. Masalan, Nyumark (1988: 144) uchta asosiy tarjima jarayoni mavjudligini ta'kidlaydi:

- a. SL matnini sharhlash va tahlil qilish;
- b. tarjima tartibi (TLdagi so'zlar va jumlar uchun ekvivalentlarni tanlash) va
- c. matni yozuvchining niyatiga, o'quvchining kutishiga, TLning tegishli me'yorlariga ko'ra qayta tuzish va h.k.

Nyumark ta'kidlaganidek, bu jarayonlar fan, mahorat va san'at sifatida tarjima bilan kichik darajada parallel.

Metodlar va o'rganilish darajasi. Ushbu maqola birinchi jarayonning ba'zi jihatlari bilan bog'liq. SL matnini talqin qilish va tahlil qilishning asosiy protsedurasi ritorik so'l tuzilmalarni ochish maqsadida makro darajada matn tahlili bo'lishi tavsiya etiladi. Ibratli tuzilmalar deganda gap sathidan tashqarida ifodalangan shakllarni tushunamiz. Maqolaning keyingi qismlarida dastlab matn tahlil qilishning qisqacha tarixi, so'ngra matn tahliliga yondashuvlar taqdim etiladi. Qog'oz keyin qanday qilib ikki o'ziga xos janr ko'rsatib davom etadi; ya'ni gazeta tahririyatlari va she'rlar matnlarni makrotahlil qilish va bu tahlil tarjimonlarga qanday yordam berishini o'z zimmasiga oladi.

Matn tahlilining tarixiy istiqbollari

Tilshunoslarning asosiy vazifasi insonlar muloqot qilish uchun tildan qanday foydalanishini, xususan, murojaat qiluvchilar qabul qiluvchilar uchun lingvistik xabarlarini qanday qurishini va ularni sharhlash va tushunish uchun murojaat qiluvchilarning lingvistik xabarlar ustida qanday ishlashini aniqlash va aniq tasvirlashdir.

Tilshunoslikda gap va xabarlarni uzatish va qabul qilish bilan shug'ullanish uchun ikkita asosiy yondashuv ishlab chiqilgan. Birinchisi, suhbatlar, sharhlar va nutqlar kabi "muloqot"larda uchraydigan, asosan, tabiiy ravishda yuzaga keladigan nutq tilining tuzilishiga e'tibor qaratadigan "diskur tahlili". Ikkinchi yondashuv - "matn tahlili" bo'lib, u yozma tilning tuzilishiga qaratilgan bo'lib, insholar va maqolalar, e'lonlar, kitob boblari va boshqalar kabi "matn"larda uchraydi. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, "muloqot" va "matn" o'rtasidagi farq aniq emas. "Diskurs" ham, "matn" ham og'zaki yoki yozma ravishda kommunikativ funktsiyaga ega bo'lgan barcha til birliklarini qamrab olish uchun ancha kengroq ma'noda ishlatilishi mumkin. Ba'zi olimlar (qarang, masalan, Van Deyk, 1983; Grabe va Kaplan, 1989; Freedman, 1989) "og'zaki va yozma nutqlar" haqida gapirishadi; boshqalar (qarang, masalan, Widdowson, 1977; Halliday, 1978; Kress, 1985; Leckie-Tarry, 1993) "og'zaki va yozma matn" haqida gapirishadi. Ushbu maqolada biz mikro va makro darajadagi yozma tilning tuzilishiga e'tibor qaratgan holda "matn tahlili" ga amal qilamiz.

Tajriba qismi: Konnor (1994) fikricha, matn tahlili 1920-yillarda Vilem Mathesius tashabbusi bilan tashkil etilgan Praga tilshunoslik maktabiga borib taqaladi. Keyinchalik u 1950 va 1960 yillarda Yan Firbas va Frantisek Dane tomonidan ishlab chiqilgan. Connor (1994) Praga maktabining matn tahliliga qo'shgan katta hissasi jumalardagi ma'lumotlar oqimining naqshini va uning matn uyg'unligi bilan bog'liqligini tavsiflovchi *mavzu va rom tushunchasi bo'lgan deb hisoblaydi*.

Boshqa tomondan, Stubbs (1995) matn tahlili tushunchasi Britaniya tilshunosligida 1930-yillardan 1990-yillargacha ishlab chiqilganligini ta'kidlaydi. Shu munosabat bilan, Stubbs (1995) davom ettirganidek, an'ana asosan Firth, Halliday va Sinclair asarlarida ko'rinadi (Qarang, masalan, Firth 1935, 1957a, 1957b; Halliday 1985, 1992; Sinclair 1990, 1990). Stubbs ta'kidlaganidek, ushbu asarlar asosidagi

tamoyillar yozma va og'zaki nutqda haqiqiy tildan foydalanishni o'rganishni va tabiiy tilda matn tahlilini o'tkazishni talab qiladi.

(Connor 1994: 682) ta'kidlaganidek, "tizimli tilshunoslik, matn tahlili va semiotikaga tegishli yondashuv, 1960-yillarda Xallyday kabi tilshunoslarning ishi bilan paydo bo'lgan, ularning nazariyalari nutqning g'oyaviy yoki mazmunli funksiyalarini ta'kidlaydi. odamlar o'zlarining shaxslararo muloqotlarini tuzish uchun tildan foydalanganda qilgan tanlovlari (qarang, masalan, Halliday, 1978). Hallidayning tizimli tilshunosligi matn tahliliga, shuningdek, til ta'limi uchun o'quv dasturi modellariga katta ta'sir ko'rsatdi (qarang, masalan, Mohan 1986). Xollidey va Hasan (1976) taksonomiyasidan so'ng, *uyg'unlik* tushunchasi matn tahlilidagi mashhur masalalardan biri bo'ldi.

Konnor (1994) ma'lumotlariga ko'ra, 1970-1980-yillarda butun dunyo bo'ylab ko'plab tilshunoslar, psixologlar va kompozitsiya bo'yicha mutaxassislar matn va nutq tahlilini qabul qilganlar. Konorning fikricha, ushbu yangi matn tahlil maktabi eklektik, fanlararo e'tibor, psixologik va ta'lim nazariyalarini lingvistik nazariyalar bilan teng maqomga qo'yish bilan tavsiflanadi (holatda Praga va tizimli yondashuvlar birinchi navbatda tilshunoslikka yo'naltirilgan). Ushbu yangi yondashuvdan matn tahliliga misollar orasida makro-darajali matn tuzilmalarini o'rganish, masalan, Swales (1990) ilmiy tadqiqot maqolalarida kirishni tashkil etish bo'yicha tadqiqotlari; va Biber (1988) og'zaki va yozma matnlardagi turli xususiyatlarning ko'p o'lchovli kompyuterlashtirilgan tahlili.

Bloor va Bloor (1995) ta'kidlashicha, tahlil qilish jarayonida tilshunoslar tilning tavsiflarini tuzadilar va asta-sekin odamlar ijtimoiy muloqotda tildan qanday foydalanishlari haqida ko'proq bilib olishadi. Xuddi shu narsani tarjimaning dinamik jarayoni bilan ham ko'rib chiqish mumkin, chunki manba tilda kodlangan nutq va ritorik tuzilmalarni ko'rsatuvchi tilda qayta qurish mumkin, so'ngra

tarjimon tegishli sintaksis va leksikaga o'tadi. Demak, “yaxshi” tarjimaning ko‘rsatkichlaridan biri tarjimon matn tahlili orqali maqsadli tildagi manba matnning ritorik tuzilmalarini qay darajada qayta tiklay olganligini ko‘rish bo‘ladi.

Tadqiqot natijalari: Matn tahliliga yondashuvlar

Matn tahlili bo'yicha mavjud adabiyotlarni taxminan ikki guruhga bo'lishimiz mumkin. Birinchidan, matnlarni leksika va sintaksis nuqtai nazaridan batafsil lingvistik tahlil qilishni maqsad qilganlar. Ushbu yondashuv asosan mikro tuzilmada tahlil deb ataladi . Ikkinchidan, turli matnlarning ritorik tashkilotini tahlil qilish va tavsiflash bilan bog'liq bo'lganlar. Ushbu yondashuv matnlarning so'l tuzilmaviy tahlili sifatida belgilangan. Ushbu maqolada biz makro-tahlil va uning tarjimadagi ahamiyati bilan bog'liq. Birinchidan, ikki tilda, ingliz va fors tillarida nashr etiladigan gazeta tahririyatlarining makro tuzilmasi taqdim etiladi. So'ngra mashhur fors shoiri Hakim Umar Xayom she'rlarining makro tuzilmasi va bu she'rlarning taniqli ingliz tarjimoni Fitsjeraldning ingliz tiliga tarjimasi ikkita misol sifatida taqdim etiladi. Albatta, bu holatlarni tegishli tadqiqot va empirik dalillarsiz barcha tillar va janrlarning barcha turlariga umumlashtirish maqsadga muvofiqdir . Biroq, tarjima jarayonida TLdagi deyarli bir xil naqshlarni qayta tiklash maqsadida SLda makro tuzilmalarni ochish va ochish nuqtasi nazariy va amaliy e'tiborga loyiqdir.

Gazeta tahririyatlari ishi

The Guardian tahririyatini o'rgangan. U 1981 yilning dastlabki uch oyi davomida *The Guardian* gazetasidan 23 ta tahririyatni tanladi. Ushbu tahririyatlarni tahlil qilish asosida u “triada” deb nomlangan uch tomonlama tuzilma tahririyatlarning

makro tuzilishini tashkil qilishini aniqladi. Bolivarning tushuntirishicha, triadaning vazifasi yozma matnda uzatish va baholash bo'yicha muzokaralar olib borishdir va u uchta burilish yoki elementlardan iborat, ya'ni yetakchilik, kuzatish va baholash, boshlash, kuzatish va baholashning o'ziga xos funktsiyalarini bajaradi. U og'zaki nutqning minimal birligi sifatida "almashinuv" bilan o'xshashliklarga ega. The Gardian dan olingan quyidagi parcha, "Yopiq Irlandiya eshiklari ortida". 1981 yil 3 mart, Bolivarda keltirilgan (1994: 280-1) triadaga misoldir.

L	nihoyat , ular o'rtasida ikki xorijiy davlatni bog'laydigandan ko'ra kamroq sun'iy aloqani ishlab chiqishga harakat qilmoqdalar .
F	Bu so'nggi o'n yillikdagi eng umidli ketishdir, chunki u yarim asr davomida yashiringan narsalarni tekshirish uchun ochadi va Shimoliy Irlandiyadagi iztiroblarning ildiziga borib taqaladi.
V	Ikki davlat endi bir-biridan mustaqil bo'lsa ham, chet ellik bo'la olmasligini tan oldi.

Bolivarning fikriga ko'ra, barcha triadalar uchta burilishga ega emas. LF ketma-ketligi takrorlansa va V yakuniy burilish bo'lsa, triadalar uchdan ortiq burilishlarni ko'rsatishi mumkin. Shunday qilib, V burilish yozuvchi tomonidan kechiktirilganda LFLFV yoki LFLFLFV kabi triadalarini topish mumkin.

Bolivar tomonidan olib borilgan boshqa Britaniya gazetalarining tahririyatlarini o'rganish ushbu gazetalarda uch qismli tuzilmalar mavjudligini tasdiqladi.

Bolivarning tadqiqotiga parallel ravishda Riazi va Assar (2001) fors gazetalarini tahririyatlarida xuddi shu janrda bir xil so'l tuzilmalarni aniqlash mumkinmi yoki yo'qligini aniqlash uchun shunga o'xshash tadqiqot o'tkazdilar. Hozirda nashr

etilayotgan oltita forscha gazetaning bosh maqolalari ko'rib chiqildi. Tahlil qilish uchun har bir gazeta uchun 10 tadan 60 ta tahririyat namunasi tasodifiy tanlab olindi .

Tahririyat ikki darajada tahlil qilindi: 1) ritorik makro-struktura darajasida va 2) mikrosintaktik darajada. Har bir matn (tahririyat) gap birliklari bo'yicha bo'linib, vazifasiga ko'ra kodlangan; rahbarlik qiling, kuzatib boring yoki baholang. Keyin tahririyatlarni segmentatsiyalash va kodlashtirishning kodlovchilararo ishonchlilik indeksleri aniqlandi. .80 dan yuqori bo'lgan koderlararo ishonchlilik indeksi olindi. Gazetalardan biri bo'lgan *Eron dan* quyidagi parcha (1997 yil 27 iyun) forscha gazeta tahririyatlaridagi uchlikka misol bo'la oladi.

L	1979 yil may oyida marhum Imomning rag'batlantiruvchi buyrug'i "Jihod-e-Sazandegy" deb nomlangan tashkilotni tashkil etish orqali qishloqlarni qurish va rivojlantirish xalq harakati uchun inqilobiy davrning boshlanishi edi.
F	Bu inqilobiy institut bo'lib, uning asosiy vazifasi Erondagi qishloq aholisining iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlarini yaxshilash edi.
V	“Jihod-e-Sazandegy”ning ajoyib yutuqlari va bu jamoat muassasasining samarali harakatlari imomning inqilobiy idrokining to'g'riligini va chuqurligini isbotladi.

Tahririyatda o'tkazilgan tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, barcha o'rganilgan gazetalarga tegishli eng tez-tez uchraydigan namuna LFV edi. Boshqacha qilib aytganda, forscha gazeta tahririyatlarining umumiy makro tuzilmasi LFV deb

aytishimiz mumkin. Bu topilma Bolivarining (1994) The Guardian gazetasiga tegishli xulosasiga mos keladi. Ikki til o'rtasidagi bu umumiy naqsh gazeta tahririyatlarining tarjima qilinishini oshiradi. Tarjimonlarning vazifasi triadalarni izlash va tegishli sintaksis va leksikani tanlashdir. Shuni ta'kidlash joizki, Bolivarda ham, bizning tadqiqotimizda ham har bir burilish o'ziga xos gap turlari bilan tavsiflanganligi aniqlandi. Masalan, "E'tirozlar" asosan so'roqlarda ifodalanganligi aniqlandi; Ko'pincha passiv tuzilmalarni "kuzatadi"; va "Qimmatlar" shartli va kopulalardan foydalangan. Muayyan burilishlar uchun maxsus sintaktik tuzilmalardan foydalanish qisman har bir tuzilishga tegishli bo'lgan va oldingi tadqiqotlarda bildirilgan nutq funksiyasini hisobga olgan holda oqlanishi mumkin. Masalan, so'roq gaplar ma'lumot olish yoki yangi mavzuni muhokama qilish uchun qo'llaniladi. L burilishning asosiy vazifasi triada va predmet haqida ma'lumot berishdan iborat bo'lganligi sababli, so'roqlarning asosan L burilishlarida bo'lishi juda oqilona ko'rinadi. Boshqa tomondan, passiv tuzilmalar va F burilishlarning mos kelishi passivlarning hodisalarning rivojlanishi va rivojlanishini ta'minlashi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Reid (1990: 201) ta'kidlaganidek, "passiv ovoz ko'proq shaxsiy, interaktiv hikoya nasridan farqli o'laroq... [a] nasrining rasmiy o'zaro ta'siridan dalolat beradi". V burilishlarga kelsak, shuni aytishimiz mumkinki, shart qo'shimchalarining vazifasi ba'zi shartlar bo'yicha qandaydir yechim yoki istalgan harakatni ishlab chiqarish yoki taklif qilishdir (Bolivar 1994), shuning uchun V burilishlar va shartlar o'rtasidagi bog'liqlik. Matnlarning ushbu makro va mikro xususiyatlaridan xabardor bo'lib, biz muayyan matn va janrlarning tarjimalarini yanada aniq, mazmunli va kommunikativ qilishimiz mumkin.

Xayyomning "Roboiyat" misoli.

Umar Xayom o'rta asrlarning eng mashhur va sevimli fors shoirlaridan biri edi. Umar Xayomning roboiyati ingliz, frantsuz, nemis, italyan, rus, xitoy, hind, arab va

urdu tillariga tarjima qilingan kam sonli Persiya durdonalaridan biridir. Roboiyatning fors tilidan ingliz tiliga eng mashhur tarjimasi 1859 yilda Edvard J. Fitsjerald tomonidan amalga oshirilgan . U asl she'riyat ruhiga amal qilishga bor kuchini sarfladi.

Yarmohammadi (1995) Xayyomning "Roboiyat" (to'rtlik) ritorik tashkilotini o'rganib, uni Fitsjeraldning ingliz tilidagi tarjimasi bilan solishtirgan. Uning tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, Xayomning barcha roboiylarining makro tuzilmasi uchta tarkibiy qism, ya'ni "ta'rif", "tavsiya" va "mulohaza yuritish"dan iborat bo'lib, ulardan haqiqiy Xayom roboiyati va unga noto'g'ri nisbat berilganlar o'rtasidagi farqni aniqlash mezoni sifatida foydalanish mumkin. . Yormohammadi o'z tahlillariga asoslanib, Fitsjeraldning Xayomning "Roboiyat" asarini muvaffaqiyatli tarjima qilishi sababi ingliz tilidagi bir xil makro tuzilmalarni qayta tiklab, so'ngra tegishli gap tuzilmalari va leksikasini qo'llay olganligida, degan xulosaga keladi. Quyida Fitsjerald tomonidan tarjima qilingan Xayom to'rtliklaridan biriga misol keltirilgan.

Fitsjerald:

bu ajoyib o't
- Oh, unga ozgina suyaning! Chunki kim biladi,
bir paytlar qanday go'zal Labdan ko'rinmay chiqadi!

Harf:

Har bir irmoq bo'ylab o'sgan o't,
Farishtalar tabassumlaridek yaltiraydi Sekin qadam qo'ying, hayqirmasin,
chunki u oshiq orzusidan o'sgan.

Xulosalar. Hatim va Meyson (1997) ta'kidlaganidek, tarjimon odatda manba tilda so'zlashuvchi/yozuvchi va tinglovchilar/o'quvchilar o'rtasidagi muloqot harakatining og'zaki yozuvi asosida ishlaydi va qabul qilingan ma'no qadriyatlarini maqsadli til qabul qiluvchi (lar) guruhiga o'tkazishga intiladi. alohida aloqa akti. Biroq, Hatim va Meyson (1990) ga ko'ra, biz qanday naqshlar mavjudligi va ular o'rtasida ekvivalentlikka qanday erishish mumkinligi haqida juda kam ma'lumotga egamiz. Shunga qaramay, biz amin bo'lishimiz mumkin bo'lgan narsa shundaki, naqshlar doimo asosiy ritorik maqsad uchun xizmat qiladi. Bu tarjimon uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan tekstura jihati. Manba matnining tuzilishi olingan matnda nima bo'lishi kerak yoki bo'lmasligi haqidagi qarorlar uchun muhim qo'llanma bo'ladi. Ushbu maqolada aytmoqchi bo'lgan narsa - tarjimonlar tarjimadagi matn tahlilidan matnlarning mikro va makro indekslarini aniqlash orqali ularni qiyin vazifalarida qo'llab-quvvatlash uchun foyda olishlari mumkin.

Yanada ishonchli tarjimalarni amalga oshirishda istiqbolli vositaga aylanadi. Matni tahlil qilish bo'yicha ko'plab tadqiqotlar mavjud bo'lib, ular tarjimonlar uchun qiziqarli xabarlarga ega bo'lishi mumkin. Masalan, argumentativ janrlar uchun tez-tez xabar qilinadigan tuzilma turiga "kirish, muhokama qilinayotgan ishning tushuntirishi, argumentning konturi, isbot, rad etish va xulosa" kiradi (Hatch 1992: 185). Yakuniy so'z sifatida shuni aytishimiz mumkinki, tarjimada biz birinchi navbatda maqsadli tildagi manba matnning makro tuzilmasi va ritorik tuzilishini qayta qurishga harakat qilishimiz kerak, keyin esa tegishli so'z va tuzilmalarni izlashimiz kerak; bu mahoratli tarjimonlar tarjima jarayonida ongli yoki ongsiz ravishda bajaradigan tartibdir.

ADABIYOTLAR

1. Biber, D. (1988). *Nutq va yozish bo'yicha o'zgaruvchanlik*. Nyu-York: Kembrij universiteti nashriyoti.

, Bloor, T. & Bloor, M. (1995). *Ingliz tilining funksional tahlili: Hallidayan yondashuvi* . London: Arnold.

2. Konor, U. (1994). Matnni tahlil qilish. *TESOL Har chorak*, 28, 682-685.

3. Firth, JR (1935). Semantika texnikasi. *Filologiya jamiyati operatsiyalari* , 36-72.

4. Firth, JR (1957a). *Tilshunoslik bo'yicha maqolalar* . London: Oksford universiteti nashriyoti.

5. Firth, JR (1957b). Tilshunoslik nazariyasi konspekti, 1930-1955. *Tilshunoslik tahlilidagi tadqiqotlar*, Maxsus jild, Filologiya jamiyati, 1-32.

6. Halliday, M. (1978). *Til ijtimoiy semiotik sifatida*. London: Edvard Arnold.

7. Halliday, M. (1992). Tizim sifatida til va misol sifatida til: korpus nazariy tuzilish sifatida. J. Svartvikda (Tahr.), *Korpus tilshunosligidagi yo'nalishlar* (61-77-betlar) . Berlin: Mouton.

8. Hartmann, R. (1980). *Kontrastli tekstologiya*. Heildberg: Julius Groos Verlag.

9. Hinds, J. (1980). Nutqdagi tashkiliy shakllar. T. Givonda (Tahr.), *Sintaksis va semantika: jild. 12: Diskurs va sintaksis* . Nyu-York: Akademik matbuot.

10. Allashev Akbarbek Anvar o'g'li. (2024). TARJIMON TUSHUNCHALARI VA ONLAYN IJTIMOY TARMOQLARDA TARJIMA: KONSTRUKTIV VA KONTESTATSIYA. *PEDAGOGS*, 58(2), 87–103. Retrieved from <https://pedagogs.uz/index.php/ped/article/view/1353>

11. Reid, JM (1990). Turli mavzu turlariga javob berish: kontrastli ritorika nuqtai nazaridan miqdoriy tahlil. B. Kroll (Tahr.), *Ikkinchi tilda yozish* . Kembriy: Kembriy universiteti nashriyoti.